

UTICAJ MEĐUNARODNO MONETARNOG FONDA NA EKONOMIJU BOSNE I HERCEGOVINE

IMPACT OF INTERNATIONAL MONETARY FUND ON THE ECONOMY OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

STRUČNI ČLANAK

Pred. VŠ Mirjana Radaković*

Sažetak:

Bosna i Hercegovina je postala članica MMF-a 14. decembra 1992. godine. MMF u BiH pruža finansijsku pomoć kroz 'stand-by' aranžmane i kroz pružanje tehničke pomoći u brojnim područjima, kao što je osnivanje nove centralne banke i novog klirinškog sistema, bankarskog nadzornog sistema, razvoja fiskalne strukture u Federaciji, reforme poreske uprave, dizajniranje poreza na dodatu vrijednost (PDV), razvoja državne blagajne i poboljšanja upravljanja javnom potrošnjom, kao i za poboljšanje monetarne statistike, statističke baze podataka i mogućnosti angažovanja savjetnika za statistiku.

Ključne riječi: *Bosna i Hercegovina, MMF, finansije, ekonomija*

Abstract:

Bosnia and Herzegovina became a member of the IMF on 14 December 1992 . The IMF provides financial assistance to BiH through the ' stand- by ' arrangements and the provision of technical assistance in a number of areas , such as the establishment of a new central bank and the new clearing system , the banking supervisory system and of the fiscal structure in the Federation, reform tax administration , designing tax value added Tax (VAT), the development of the Treasury and improve public expenditure management , and to improve monetary statistics , statistical databases and the possibility of statistical advisors .

Key words: *Bosnia and Herzegovina , the IMF , Finance , Economics*

** Predavač na Visokoj školi „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak
E-mail: mirjana.ranilovic@gmail.com*

1. UVOD

Osnovni vidovi pomoći koje članica može dobiti od MMF-a, dijele se na one koji zavise od kvote, i na ostale.

Aranžmani koji zavise od veličine kvote:

- Stand by aranžman - Stand by arrangement
- Program proširenog finansiranja - Extended Fund Facility
- Pomoć za kompenzaciono finansiranje - Compensatory Financing Facility i
- Vanredna pomoć - Emergency Assistance

Do sada je BiH koristila samo stand by aranžman. Po definiciji MMF-a stand by aranžman je finansijska pomoć koja se članici odobrava iz opštih izvora (GRA) do određenog iznosa i u određenom vremenskom periodu, pod uslovom da članica ispoštuje odredbe sporazuma. Odobrava se zemljama članicama sa poremećajima u platnom bilansu na osnovu njihovog pisma namjere i memoranduma o ekonomskoj i finansijskoj politici.

Stand by aranžman se obično realizuje u periodu od jedne godine i uobičajeno se odobrava u četiri tranše. Na zahtjev članice može biti produžen (do tri godine) i proširen. Aranžman se otplaćuje sa periodom mirovanja (grace period) od dvije godine i tri mjeseca, nakon čega slijedi otplata u osam jednakih kvartalnih anuiteta. Povlačenje tranši su transakcije kupovine (purchase), a otplate sa transakcije reotkupa (repurchase) vlastite valute.

MMF je 29. maja 1998. godine odobrio BiH stand by aranžman u iznosu 60,6 miliona SDR. U dva navrata - 28. juna 1999. i 30. marta 2000. godine, povećan je iznos stand by aranžmana za po 16,91 milion SDR. Tako je ukupan iznos prvog stand by aranžmana 94,42 miliona SDR. Odobreni iznos je u cijelosti povučen.

Drugi stand by aranžman u iznosu od 67,60 miliona SDR odobren je 1. augusta 2002. godine i trebalo je da bude iskorišten do 1. novembra 2003. godine. Na zahtjev BIH ovaj aranžman je produžen dva puta. Prvi put je produžen do 3. decembra 2003. godine, a zatim do 29. februara 2004. godine. Aranžman je iskorišten u cijelosti 67,60 miliona SDR i to u četiri tranše.

Nakon što je početkom posljednjeg kvartala prošle godine postalo jasno da će globalna finansijska kriza imati snažan uticaj na realni sektor ekonomije širom svijeta, vlade većine zemalja su kreirale mjere za ublažavanje posledica krize kojim bi se ubrizgao fiskalni podsticaj u privatni sektor putem vladinih infrastrukturnih projekata, i povećala likvidnost finansijskog sektora.

2. FINANSIJSKI ARANŽMAN BIH SA MMF-OM

Predviđanja MMF-a su bila da će zemlje u razvoju u 2010. godini rasti oko 106% nakon rasta od preko 6% u 2009. godini. Međutim, MMF se posebno osvrće na zemlje Srednje i Istočne Evrope, kao zemlje koje će u okviru grupe zemalja u razvoju najviše biti pogođene krizom, a usled visokih deficita tekućeg računa i naglog smanjenja vanjskih finansijskih sredstava.

Za BiH se predviđa pad BDP-a od 3%, za Hrvatsku pad od 3,5%, za Srbiju pad od 2%, za Makedoniju pad od 2%, a za Crnu Goru pad od 2,7%. MMF za 2012. godinu predviđa djelimičan oporavak svjetske ekonomije, koja bi trebala zabilježiti rast od 1,9%, u okviru čega se predviđa rast od 0% za razvijene zemlje, a rast od 4% BDP-a za zemlje u

razvoju. Za BiH se u 2012. godini predviđa rast BDP-a od 0,5%, za Hrvatsku rast od 0,3%, za Srbiju stagnacija, odnosno rast od 0%, za Makedoniju rast od 1%, a za Crnu Goru opet pad od 2%. Međutim, MMF upozorava da se ovaj oporavak može očekivati samo ukoliko vlade ovih zemalja budu učinkovitije i koordinirano budu rješavale probleme u finansijskom sektoru, a fiskalna politika bude igrala centralnu ulogu u podsticaju potražnje.

Nakon što je početkom posljednjeg kvartala prošle godine postalo jasno da će globalna finansijska kriza imati snažan uticaj na realni sektor ekonomije širom svijeta, vlade većine zemalja su kreirale mjere za ublažavanje posledica krize kojim bi se ubrizgao fiskalni podsticaj u privatni sektor putem vladinih infrastrukturnih projekata, i povećala likvidnost finansijskog sektora.

Objavljeni pokazatelji za 2011. godinu u BiH pokazuju da se kriza snažno odrazila na Ekonomiju BiH, iako su neki pokazatelji za mart i april blago bolji, odnosno pad ekonomskih aktivnosti je nešto ublažen. Uvoz u BiH je nakon snažne prosječne stope rasta od 22% u prvih 10 mjeseci 2010. godine počeo padati u novembru. Ukupan uvoz u prva četiri mjeseca 2011. godine pao je za 24% u odnosu na isto razdoblje 2010. godine. S druge strane, izvoz iz BiH je nakon prosječne stope rasta od 16% u prvih 10 mjeseci 2010. godine, takođe, počeo slabiti krajem i 2010. godine.

Ukupan izvoz u prva četiri mjeseca 2011. godine pao je za 22% u odnosu na isti period 2010. godine. Na ovako loše podatke o spoljnoj trgovini, koja je praktično krizom vraćena na stepen ispod 2009. godine, uticalo je smanjenje globalnih cijena berzanskih sirovina široke potrošnje, ali je sasvim izvjesno da je svoj uticaj pokazao i pad ekonomske moći zemalja u koje i izvozimo, kao i pad kupovne moći u našoj zemlji, podaci su MMF-a.

Naime, sam statut MMF-a navodi da je svrha uspostavljanja MMF-a da olakšava širenje i uravnoteženost međunarodne trgovinske razmjene i da tako pridonosi temeljnim ciljevima ekonomske politike (promociji) i održavanju visokog stepena zaposlenosti i realnog dohotka, te i razvoju mogućnosti proizvodnje svih članica. MMF, kao i Svjetska banka, na spoljnu trgovinu gledaju iz perspektive insistiranja na zdravom ukupnom makroekonomskom okviru zemlje u cilju osiguranja zdrave spoljne pozicije zemlje.

Tako se MMF fokusira na šire reforme koje će pozitivno djelovati i na sektor spoljne trgovine i na valutne režime. MMF-ov zadatak je i osiguranje podsticaja rasta međunarodne razmjene i osiguranje mogućnosti zemalja da putem stand by aranžmana isprave neuravnoteženosti u platnom bilansu. Na taj način, zemlje mogu koristiti stand by aranžmane za ispravljanje tih neuravnoteženosti u platnom bilansu i nije nužno korištenje dugoročno destruktivnim mjerama, kao što je npr. mijenjanje vrijednosti valute. Tako aranžmani s MMF-om indirektno daju stimulaciju zemlji da svoje spoljnotrgovinske uslove učine dugoročno zdravim.

Što se tiče BiH, stand by aranžman jasno navodi da se mora održati valutni odbor, a takođe i pruža dio sredstava od stand by-a za eventualno povećanje rezervi u CB BiH ukoliko to bude potrebno da bi se osiguralo potpuno pokriće valutnog odbora. Pored ovih opštih koristi stand by aranžmana, nama je stand by nužan i zbog mnogo drugih razloga.

Najočigledniji razlog su naravno sredstava za proračunsku podršku. Međutim možda čak i važnije od sredstava je to što, u doba globalne ekonomske krize i javnosti, u ulagačima poznatim problemima održavanja nivoa potrošnje na socijalni sektor u FBiH i održavanja nivoa plata u javnom sektoru na svim nivoima, stand by aranžman predstavlja signal ulagačima da će fiskalna politika zemlje biti pod kontrolom i biti kvalitetnija, te da će skladni makroekonomski okvir biti "zdraviji". Takođe, druge međunarodne finansijske institucije, kao npr. Svjetska banka, plasiraće sada svoja dodatna sredstva u BiH.

Nadalje, reforme u fiskalnom sektoru na kojima insistira MMF, a koje uključuju smanjenje i kontrolu primanja u javnom sektoru će, takođe, doprinijeti povećanju konkurentnosti privatnog sektora koji se više neće takmičiti s visokim javnim platama.

Pored svega navedenog, nama je stand by koristan i zbog povećanja kontrole i fiskalne stege, ali i zbog toga što će stand by rezultirati sveobuhvatnim, kvalitetnim i pravovremenim skupljanjem i objavljivanjem fiskalnih pokazatelja. Tužno je, ali istinito, da je nama MMF morao doći i konsolidovati podatke sa svih nivoa vlasti, kao i utvrditi fiskalnu poziciju ove zemlje.

Sada smo u okviru stand by-a utvrdili mehanizam za redovno objavljivanje konsolidovanih kvartalnih fiskalnih podataka pri fiskalnom vijeću. Ukoliko želimo ostvariti kontrolu nad javnim rashodima u BiH, nužno je da Fiskalno vijeće BiH počne planirati i pratiti javne rashode BiH kao cjelinu i na svim nivoima vlasti. Trenutno se zbog posebnosti organizacije državnih institucija "kola lome" samo na državnom proračunu, povremeno se spominju proračuni entitetskih vlada, a niži nivoi vlasti se ne spominju, iako se tu dešava preko 65% javnih rashoda ove zemlje, odnosno oko 7,3 milijarde KM.

MMF sa vlastima u BiH pregovara o kreditu koji bi na godišnjem nivou trebalo da iznosi 400 miliona eura. Šef misije MMF-a u BiH Costas Kristou ocijenio je da se ekonomska situacija u Federaciji BiH pogoršava, što utiče i na fiskalnu situaciju. Visina novca koju MMF daje zavisi od veličine zemlje i njenih potreba, ali i od kvaliteta programa koje vlada te zemlje provodi i koji bi trebali biti podrška MMF aranžmanu. Ekonomski analitičari procjenjuju da BiH nije potrebno novo zaduživanje jer zemlja ima oko milijardu i po KM slobodnih rezervi, a isto toliko novca iz kredita koji nisu potrošeni, a zbog čega država uzalud plaća kamate.

Međutim, bez obzira na sve, početna pozicija u pregovorima sa MMF-om još uvijek nije definisana jer nema usaglašene državne platforme. U platformi nije naznačen iznos sredstava koje bi tražila BiH strana, a ključni elemenat jedne podloge za razgovor jeste iznos, s jedne strane, i s duge strane - namjena tih sredstava. Mi treba da znamo da MMF odobrava sredstva za uravnoteženje platnog bilansa, dakle za finansiranje deficita platnog bilansa.

Opet se procjenjuje da BiH nije u situaciji da se zadužuje za finansiranje deficita platnog bilansa jer to nije dug države, to je dug poslovnih subjekata i banaka i oni trebaju da rješavaju taj problem. Na pitanje kako je moguće okončati pregovore sa MMF-om ukoliko BiH nije definisala sumu koju traži i odredila namjenu novca, prof. Puljić odgovara da je moguće okončati da se pregovori završe tako da nema dogovora o korištenju tih sredstava, i pretpostavlja da će provjeri spremnosti MMF-a da odobri taj stand by aranžman i provjeri mogućnosti naše strane da to prihvati, odnosno da prihvati uslove koje taj stand by aranžman sa sobom povlači.

Moramo biti svjesni da su uslovi veoma teški i da će trebati dobro "stisnuti" da se ti uslovi ispune, dakle smanjiti javnu potrošnju, a posebno javnu potrošnju u socijalnom području - mada bi to u izvjesnom smislu BiH koristilo (ne toliko sa finansijskog stanovišta, koliko sa stanovišta disciplinovanja kreatora budžeta, odnosno vlada jednog i drugog entiteta, vlada kantona, vlade distrikta Brčko).

Makroekonomska kretanja u 2011. godini, a sa aspekta aranžmana BiH sa MMF-om, ostala su uglavnom u skladu s programskim projekcijama, osim u slučaju kontrakcije deficita na tekućem računu koja je veća od očekivane. Nakon nekoliko godina snažnog rasta koji su u velikoj mjeri pratili vanjski i unutrašnji debalansi, ekonomska aktivnost u Bosni i Hercegovini počela se usporavati krajem 2010. godine. U 2011. godini pad se brzo

proširio u svim sektorima, uz iznimku naftnih derivata i električne energije u Republici Srpskoj (RS). Strmoglav pad potražnje za izvozom BiH i presušivanje direktnih stranih ulaganja izazvalo je oštar pad privatnih investicija. Pooštavanje kreditnih uslova i nesigurnost koja je proizašla iz toga, još gdje su smanjili potrošnju na kapitalna dobra i trajna potrošna dobra. Privatna potrošnja netrajnih dobara se umanjila ali u manjoj mjeri, zahvaljujući umjerenom rastu plata i socijalnih naknada.

Bazna inflacija ostala je stabilna, dok je zvanična inflacija prešla na negativnu stranu s padom cijena hrane i energije. Trgovinski deficit se smanjivao brže od očekivanog, što je dovelo do oštrog smanjenja deficita na tekućem računu. Stres finansijskih tržišta je popustio, što odražava poboljšanje raspoloženja na tržištu. Valutni odbor (s konvertibilnom markom vezanom za euro) nastavlja uživati snažnu podršku i ostaje ključni oslonac makroekonomske politike. U međuvremenu, postoje znakovi povratka povjerenja u bankarski sistem:

- ✓ nevladini depoziti polako pritiču nazad, što je omogućilo stranim matičnim bankama da smanje svoju podršku lokalnim filijalama,
- ✓ devizne reserve Centralne banke BiH ojačale su za 9% od najnižih nivoa iz juna 2010. godine, velikim dijelom zahvaljujući prvom povlačenju sredstava u okviru SBA i alokacijama SDR.

Čini se da su komercijalne banke likvidne i adekvatno finansirane. Ipak, opšte pogoršanje ekonomskog okruženja i strožiji standardi kreditiranja zaustavili su rast kredita u privatnom sektoru za 2011. godinu. Dok pad uzima svoj danak u pogledu finansijskog zdravlja preduzeća i domaćinstva, omjer NLP u okviru čitavog sistema polako se povećava, dok su se povećana rezervisana i smanjena aktivnost negativno odrazila na profitabilnost banaka.

Banke su reagovala povećanjem kamata na kredite, dodatno pooštavajući uslove finansiranja.

3. SPREMNOST MMF- DA KREDITIRA BIH

O tome kakve će uslove MMF staviti pred domaće predstavnike vlasti još uvijek je neizvjesno, ali prema riječima ekonomista, u pitanju je smanjenje javne potrošnje. Kredit MMF- a je jako povoljan za naše uslove poslovanja.

Glavni kriterijum će sigurno biti, kolika je fiskalna disciplina i koliki su troškovi u bruto društvenom proizvodu. Evidentno je da su u FBiH ti troškovi visoki. Ekonomski ekspert sa Bečkog instituta za međunarodne ekonomske studije Vladimir Gligorov ocijenio je da BiH u ovom trenutku ne prijete ekonomski kolaps sistema i dodao da predstoji složen posao da se sa MMF-om dogovori kreditni aranžman. Kako bi ispunila uslove o zaključenju stand by aranžmana sa Međunarodnim monetarnim fondom, BiH će morati ovogodišnje budžete na svim nivoima smanjiti za najmanje 696 miliona KM.

Toliko iznosi minimalni konsolidovani deficit budžeta u BiH koji je utvrdilo državno Fiskalno vijeće u platformi za pregovore sa delegacijom MMF-a. Država i distrikt Brčko moraće smanjiti ovogodišnje budžete za oko 50 miliona, Republika Srpska za oko 146 miliona KM, dok će u Federaciji BiH - federalni, kantonalni i opštinski budžeti - morati biti smanjeni za najmanje 500 miliona.

Ohrabruje da premijeri i ministri priznaju da kriza postoji, shvataju da prihodi u budžetima padaju i da se nešto mora učiniti na strani rashoda, BiH i Federacija BiH se

suočavaju sa veoma teškom situacijom čije rješavanje zahtijeva koordinirana nastojanja svih. Procjena je da je iznos od 500 miliona "donji prag", mada je deficit puno veći. MMF-u je potrebno ponuditi proceduru provođenja svih potrebnih radnji da bi se došlo do traženog iznosa za uštede.

Osim toga, treba usaglasiti koji dio utvrđenog GAP-a će podnijeti kantoni i opštine, kao i uštede u federalnom budžetu. Normalno je da će se mjere odnositi, prije svega, na administraciju i prateće troškove, a onda i na ostale transfere. MMF neće prihvatiti manji iznos za zaključenje stand by aranžmana. I sa MMF-om, i bez MMF-a, federalni budžet mora biti usklađen sa realnim prihodima.

Bosna i Hercegovina je potpisala stand by aranžman sa MMF-om u vrijednosti 1,2 milijarde eura, od čega će FBiH dobiti 800 miliona, a RS 400 miliona eura. Sredstva će biti na raspolaganju u naredne tri godine u tranšama, ali pod uslovom da se provedu reforme i mjere koje su dogovorene za državni i entitetske nivoe vlasti. Uslov za povlačenje prve tranše su bili rebalansi budžeta, odnosno njihovo smanjivanje. Novac od MMF-a bi trebao biti iskorišten za ograničavanje uticaja negativnih efekata finansijske i ekonomske krize na makroekonomsku stabilnost. Konkretno novcem će se servisirati vanjski dug. Rok otplate kredita (po pojedinim tranšama) je pet godina, sa grace periodom od tri godine (uračunat u vrijeme otplate kredita). Otplata svake odobrene traše će se vršiti u osam jednakih rata sa promjenjivom kamatnom stopom koju određuje MMF za SDR i koji trenutno iznosi 1,45% godišnje.

Implikacije aranžmana sa MMF-om po antirecesijske mjere BiH vlada su ozbiljne. Naime, rebalansi budžeta u sklopu aranžmana sa MMF-om su odložili dobar dio planiranih aktivnosti jer fiskalna disciplina nametnuta ovim aranžmanom ne dozvoljava nastavak povećanja budžetske potrošnje. U tom smislu, vlasti u FBiH su se obavezale da će za 10% smanjiti izdvajanja u socijalnom sektoru kao i potrošnju na plate. Investiciona potrošnja je nakon aranžmana sa MMF-om je dodatno smanjena i entitetske vlade su se okrenule multilateralim agencijama (EBRD, EIB, SB) za sredstva u infrastrukturnim projektima.

Većina do sada sprovedenih mjera na svim nivoima vlasti su restriktive prirode i dio su uslova koje je MMF postavio za dobijanje pojedinih tranši kredita. Svaka tranša kredita je uslovljena nizom zahtjeva koji su restriktivne prirode i koji će u budućnosti insisitirati na radikalnijim reformama prvenstveno u socijalnom sektoru.

Vijeće ministara i entitetske vlade usvojile su pakete mjera za suzbijanje posljedica svjetske ekonomske krize u rasponu od četiri mjeseca. Prva je reagovala Vlada FBiH odnosno Socijalno-ekonomsko vijeće FBiH koje je u decembru 2008. godine usvojilo "Program mjera za ublažavanje posljedica globalne ekonomske krize i unapređenja poslovnog ambijenta FBiH - Ekonomsko-socijalnog vijeća FBiH". Nakon toga je Vlada RS u januaru 2009. godine usvojila "Mjere za ublažavanje negativnih efekata svjetske ekonomske krize na RS", a u martu 2009. godine je Vijeće ministara usvojilo "Mjere iz nadležnosti Vijeća ministara BiH za ublažavanje posljedica ekonomske krize na privredu BiH". Bosna i Hercegovina je potpisala stand by aranžman sa MMF-om u vrijednosti 1,2 milijarde eura u julu 2009. godine. Ovaj aranžman determiniše set restriktivnih mjera i reformskih zahtjeva kao dio odgovora na ekonomsku krizu i uslova za dobijanje pojedinih tranši MMF-ovog kredita.

Sve usvojene mjere se mogu podijeliti na restriktivne, podsticajne i mjere socijalne sigurnosti. Restriktivne mjere se odnose na smanjenje budžetskih troškova, prvenstveno troškova administracije (plate i ostale beneficije uposlenih u javnoj administraciji, te materijalni troškovi poslovanja), kao i smanjivanje ukupnih socijalnih davanja koja se

realizuju prvenstveno kroz entitetske budžete. I ako su restriktivne mjere predviđene u entitetskim i državnim paketima mjera, skoro sve sprovedene mjere restriktivnog karaktera su dio zahtjeva iz sporazuma sa MMF-om. U kategoriju restriktivnih mjera možemo svrstati i uvođenje novih fiskalnih opterećenja koja imaju negativan uticaj na opterećenost poslovanja i potrošnju u zemlji.

Planirane podsticajne mjere se mogu grupisati u sljedeće kategorije:

- Pобољшanje poslovnog okruženja, koje uključuju stabilizaciju bankarskog sistema, smanjenje fiskalnog opterećenja preduzeća, uklanjanje prepreka za poslovanje preduzeća.
- Finansijske podsticaje pojedinim industrijama, preduzećima i izvozu.
- Povećanje javne investicijske potrošnje kroz realizaciju infrastrukturnih projekata za koje postoje raspoloživa finansijska sredstava (međunarodna i domaća).

Planirane mjere socijalne sigurnosti su imale za cilj zaštititi najugroženije kategorije stanovništva, od negativnih efekata ekonomske krize (neke od planiranih mjera su kontrola cijena osnovnih životnih namirnica i energenata, osiguranje robnih rezervi, te reprogramiranje kredita građanima radi podsticanja potrošnje). Ne postoji evidencija o sprovođenju mjera iz ovoga domena.

Većina planiranih mjera ne predstavljaju ciljano dizajnirane mjere kao odgovor na krizu, već su dio ranije planiranih aktivnosti definisanih u različitim strateškim dokumentima vlada (npr. Razvojni program RS-a). Ne postoje indikacije da je došlo do ubrzanog sprovođenja ključnih razvojnih dokumenta kako na entitetskom, tako i na državnom nivou.

Zbog značajnog smanjenja budžetskih prihoda, do realizacije planiranih mjera koje zahtijevaju direktna budžetska izdvajanja nije došlo. Sredstava za realizaciju podsticajnih mjera su jedino raspoloživa kroz vanbudžetska finansiranja (prvenstveno kroz plasmane entitetskih razvojnih banaka, te realizaciju kredita međunarodnih institucija). Analiza rada entitetskih razvojnih banaka je ograničena nedostatkom kvalitetnih izvještaja o njihovom radu. Ipak, u protekloj godini nisu zabilježene pojačane aktivnosti razvojnih banaka na plasmanu kreditnih sredstava, kao ni povećanje javnih investicionih aktivnosti. U nastavku dokumenta analizirani su setovi kratkoročnih mjera usvojenih od strane državne i entitetskih vlada, aranžman sa MMF-om, te postojeća razvojna opredjeljenja državne i entitetskih vlada, kao i vanbudžetske javne investicije.

Vijeće ministara BiH je u martu 2009. godine usvojilo Prijedlog mjera iz nadležnosti Vijeća ministara za ublažavanje uticaja globalne ekonomske krize na privredu BiH koje je predložilo Ministarstvo finansija i trezora. Ove mjere dio su zajedničkog i šireg paketa mjera koje će Vijeće ministara BiH provoditi s entitetskim vladama u skladu sa svojim nadležnostima. Paket od 16 mjera iz nadležnosti Vijeća ministara usmjeren je na očuvanje stabilnosti bankarskog sektora, ublažavanje posledica krize na privredu i angažovanje svih raspoloživih javnih sredstava u ove namjene.

Pet mjera se odnosi na podršku bankarskom sektoru, uglavnom na bazi promjene određenih odredbi regulacije bankarskog sektora. Te mjere su u principu kratkoročne i ne zahtijevaju nikakva budžetska izdvajanja. Ove mjere bi trebale rezultovati povećanjem kreditnog kapaciteta bankarskog sektora (smanje stope obaveznih rezervi, povećanje depozita građana, plasman slobodnih budžetskih sredstava). Odluke o smanjenju kamatnih stopa i o plasmanu dodatnih likvidnih bankarskih sredstava u programe dodatnog zapošljavanja definisane su u Programu kao diskretno pravo banaka.

Dvije mjere su usmjerene na ublažavanje posljedica krize na proračune entiteta odnosno prihode direkcija/javnih poduzeća za ceste. Ova sredstva trebaju obezbijediti plaćanje obaveza po kreditnim aranžmanima i ne bi obezbijedila finansiranje novih investicija. Naprotiv, sredstva raspoloživa za finansiranje privatnih investicija smanjuju se na osnovu primjene ove mjere. Ove mjere su vjerovatno dugoročne prirode (mjere 5 i 6). Mjere koje su vezane za ublažavanje posljedica ekonomske krize na realni sektor su zapravo zahtjevi da državne institucije intenzuju svoje aktivnosti na realizaciji i implementaciji odobrenih projekata (IPA projekti u iznosu od 40 miliona EUR, Svjetska banka). Ti projekti uključuju investicije u infrastrukturu i podsticaje za mala i srednja preduzeća, te na otklanjanju prepreka za poslovanje preduzeća putem harmonizacije entitetskih zakonodavstava i putem poboljšanja poslovnog ambijenta. Jedina direktna mjera podsticaja predviđena ovim programom odnosi se na podsticanje izvoza, putem povećanja garantnog fonda IGA, ali ni ova mjera nije kvantifikovana i precizirana.

Preporuka da se entiteti hitno dogovore o korištenju raspoloživih sredstava sukcesije treba rezultirati smanjenjem pritiska na budžete entiteta putem rješavanja obaveza po unutarnjem dugu, što bi indirektno rezultiralo i povećanjem potrošnje stanovništava. Ni jedna od mjera se ne odnosi na zaštitu socijalno ugroženog stanovništva. Jedina restriktivna mjera je preporuka da se zaustavi rast učestvovanja plata u javnom sektoru, što je ujedno i zahjev MMF-a.

Od 16 najavljenih mjera Vijeća ministara, sprovedene su tri, od kojih je jedna uvođenje akciza od 0,10 KM na gorivo. Druga provedena mjera, koja se tiče povećanje garancija za depozite građana u komercijalnim bankama sa 7.500 KM na 20.000 KM, je ustvari donesena na zahtjev Centralne Banke BiH, koja ju je i sprovela. Treća mjera, smanjenje obavezne rezerve komercijalnih banaka sa 18% na 14%, je također donesena na inicijativu Centralne Banke BiH, koja ju je i sprovela.

4. ZAKLJUČAK

Globalna kriza je negativno uticala na ekonomiju Bosne i Hercegovine u posljednjih pet godina, ali su i domaći faktori takođe doprinijeli ekonomskoj slabosti zemlje. Slaba domaća potražnja, nepovoljno vanjsko okruženje i politički zastoje i dalje suzbijaju oporavak zemlje. Visoka i sve veća stopa nezaposlenosti, trenutno gotovo 30%, takođe ograničava potrošnju. U isto vrijeme, slabiji rast u eurozoni negativno utiče na izvozne aktivnosti Bosne i Hercegovine i na priliv kapitala. Inflacija ostaje niska jer odražava prigušenu domaću potražnju.

Bosna i Hercegovina ima značajne ekonomske potencijale u nizu sektora, ali je uspješno ostvarivanje tih potencijala bilo usporeno složenim političkim okvirom i nedostatkom spremnosti da se provedu duboke strukturne reforme. Zbog toga je napredovanje zemlje u procesu tranzicije zaustavljeno već dugi niz godina, i ona zaostaje za drugim zemljama u jugoistočnoj Evropi prema većini indikatora reformi i poslovnog okruženja. Postoji sveobuhvatan program privatizacije ali je samo mali broj glavnih preduzeća stavljen na tržište.

LITERATURA:

1. Acin Đurica, Bodiroža Mladen, „Međunarodna ekonomija“, Brčko, 2000.
2. Alibašić Hamid, Jakšić Miomir, „Makroekonomija“, Tuzla, 2005.
3. Baban Ljubomir, Marijanović Goran, „Međunarodna ekonomija“, Osijek, 1998.
4. Babić Mate, „Financijske špekulacije i ekonomska kriza“, Zagreb, 2009.
5. Crotty James, Structural causes of the global financial crisis: a critical assessment of the ‘new financial architecture’. Cambridge Journal of Economics, 2009.
6. Evans, Martin, D. D., “International Capital Flows and Debt Dynamics”. IMF Working Paper WP/12/175. Washington D.C: International Monetary Fund, 2012.
7. Filipović Miroslava, "Medjunarodni ekonomski odnosi", Univerzitet EDUCONS, S. Kamenica, 2012.
8. Global Financial Stability, Report International Monetary Fund. New York: IMF, 2011.
9. Ibreljić Izet i Amra Kožarić „Uloga međunarodnog monetarnog fonda i svjetske banke u rješavanju problema svjetske finansijske krize“.
10. Melese, F., „Finansijska kriza: učinak poput terorističkog napada“, naučni rad.
11. Mihaljek, „Globalna finansijska kriza i fiskalnapolitika u središnjoj i istocnoj Europi, Finansijska teorija i praksa“, Vol. 33, No. 3, 2009.
12. Primorac, Z., "Svjetska finansijska kriza: korijeni, uzroci i posljedice Svijet još nema predodžbu kako ce izgledati finansijski sistem sutrašnjice", dostupno na: <http://www.liderpress.hr>
13. Pušara Milorad, „Međunarodno bankarstvo“, Banja Luka, 2012.
14. Rodin, D., „Globalizam ili putovanje u novu podjelu globusa“, Biblioteka Politifika misao, Zagreb, 2004.
15. Šebić Fahrudin, „Svjetski ekonomski razvoj“, Sarajevo, 2002.